

УДК 339.9

КОЗІЮК Віктор Валерійович

Доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри економіки та економічної теорії,
Західноукраїнський національний університет, Україна
ORCID ID: 0000-0002-5715-2983

БАРАНЧУК Віталій Вікторович

магістрант, Західноукраїнський національний університет, Україна
ORCID ID: 0000-0003-2203-3287
e-mail: vitaliy.barantchuk00@gmail.com

СУТНІСТЬ СВІТОВИХ ФІНАНСОВИХ КРИЗ ТА МОЖЛИВОСТІ ЇХ ПОПЕРЕДЖЕННЯ

Історичний розвиток світового господарства зазнав впливу такого явища, як світові фінансові кризи. Вони еволюціонували та трансформувалися разом із розвитком світової економіки, процесів інтеграції та глобалізації. Постійний динамічний розвиток міжнародних економічних відносин обумовлює зростання швидкості розповсюдження та підвищення складності подолання наслідків фінансових криз. Вони перетинають кордони національних економік та набувають світових масштабів, виникають все частіше і набувають все більш руйнівних наслідків. Подальша фінансова глобалізація сприяє поширенню періодів світової фінансової нестабільності, що обумовлює необхідність їх постійного моніторингу, системного вивчення та аналізу. Своєчасне виявлення передкризових факторів та формування дієвого запобіжного інструментарію дозволить зменшити негативні наслідки світових фінансових криз.

Ключові слова: фінансова криза, інтеграція, глобалізація, моніторинг

JEL classification: A10, F30, G01

DOI: <https://doi.org/10.31649/ins.2022.1.44.52>

1. ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

Сучасна світова фінансова система є складним динамічним механізмом, стабільне функціонування якого є необхідною умовою розвитку як національних економік, так і світового господарства в цілому. Водночас, світова фінансова система може бути небезпечним джерелом виникнення шоків та потрясінь.

2. АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ ТА ПУБЛІКАЦІЙ

Вагомий внесок у розвиток теорії світових фінансових криз зробили як вітчизняні, так і зарубіжні вчені-економісти, серед них: А. Бенерджи, М. Бордо, О. Барановський, В. Геєць, Ш. Геффернан, К. Кіндлебергер, І. Ларіонова, О. Мозговий, Д. Сакс, А. Шварц та інші. Питання дослідження шляхів зниження та подолання наслідків світових фінансових криз знайшли

своє відображення у працях П. Буряка, С. Вайна, В. Грищенко, О. Кузнцова, І. Лютого, Ю. Макогона, Т. Марени, С. Міщенко, М. Фрідмана та ін.

3. ВИДІЛЕННЯ НЕВИРІШЕНИХ РАНІШЕ ЧАСТИН ЗАГАЛЬНОЇ ПРОБЛЕМИ, КОТРИМ ПРИСВЯЧУЄТЬСЯ ОЗНАЧЕНА СТАТТЯ

Наявність великої кількості наукових праць із зазначеної тематики свідчить про значний інтерес вчених-економістів до питань дослідження сутності, причин та механізмів прояву світових фінансових криз. Водночас, можливості створення дієвих механізмів попередження фінансових криз, як основи системи ефективного управління ними, досі знаходяться на стадії вивчення.

4. ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ

Метою статті є розвиток теоретичних основ дослідження причин і типології світових фінансових криз та удосконалення

науково-методичних підходів щодо застосування систем раннього попередження фінансових криз. Для досягнення даної мети нами поставлено та вирішено наступні задачі:

- дослідити сутність та узагальнити причини виникнення світових фінансових криз;
- систематизувати сучасні підходи до типологізації світових фінансових криз;
- дослідити історичний розвиток світових фінансових криз;
- обґрунтувати основні індикатори системи раннього попередження світових фінансових криз;
- розробити модель контролю виникнення світових фінансових криз за макроекономічними індикаторами як основи систем раннього попередження криз;
- здійснити практичну апробацію моделі контролю виникнення фінансових криз за макроекономічними індикаторами.

5. ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ З ПОВНИМ ОБґРУНТУВАННЯМ ОТРИМАНИХ НАУКОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ

Різноманітні пояснення дослідниками причин виникнення світових фінансових криз та розбіжності у їх трактуванні свідчать про необхідність їх групування за відповідними ознаками з метою їх наукової систематизації. В табл.1. наведено схему класифікаційних ознак світових фінансових криз.

Світові фінансові кризи за ознакою «рівень міжнародних економічних відносин» поділяються на міжнародні та наднаціональні [9, 17]. За ознакою охоплення грошово-фінансової системи фінансові кризи поділяються на: загальні, кризи банківської системи, кредитні, фондові, бюджетні, боргові та валютні [1-3, 7-12, 14].

Прикладом глобалізаційних факторів є різкі коливання руху міжнародного капіталу, діяльність транснаціональних корпорацій (ТНК) в аспекті контролю цього руху та руху прямих іноземних інвестицій. ТНК контролюють певні галузі та диктують умови цілим державам, особливо малим, здатні формувати попит та ухилятися від економічного і політичного контролю.

Таблиця 1

Типологізація фінансових криз за окремими класифікаційними ознаками

Рівень міжнародних економічних відносин	Міжнародний
	Наднаціональний
Збурюючі фактори	Грошово-фінансові
	Політичні
	Економічні
	Технічні
Охоплення грошово-кредитної системи	Глобалізаційні
	Загальні
	Фондові
	Валютні
	Боргові
	Банківської системи
	Кредитні
	Бюджетні
	Кредитно-грошового обігу

Джерело: складено на основі [1-3,7-12,18]

Отже, запропонована класифікація світових фінансових криз враховує зв'язки причин та наслідків за ознаками: охоплення грошово-фінансової системи, рівень міжнародних економічних відносин та збурюючі фактори. Збурюючі фактори викликають світові фінансові кризи за рахунок реалізації причинно-наслідкових економічних механізмів. В результаті виникають суперечності між економічними потребами та грошово-фінансовою системою.

Основні індикатори системи раннього попередження світових фінансових криз.

Світові фінансові кризи мають об'єктивний характер та швидкий перебіг кризових ситуацій, але вони можуть бути керованими з точки зору прогнозу їх перебігу та зменшення негативних наслідків. Відповідно до Декларації саміту «G 20», на даний час зверталось недостатньо уваги до зростаючих ризиків фінансових ринків, і необхідним є вживання певних заходів для раннього врегулювання світових фінансових криз.

Вищезазначені світові фінансові кризи викликають інтерес до визначення основних макроекономічних індикаторів, на основі яких буде доречно розробити систему контролю для раннього попередження кризових явищ у фінансовому секторі.

На сучасному етапі розвитку економічної науки не існує загально визнаного переліку

основних макроекономічних індикаторів раннього попередження фінансових криз. Тому існує проблема відбору відповідних макроекономічних індикаторів, яка при цьому є доволі складним завданням в аналізі нестабільності світової фінансової системи. Міжнародні організації розробляють різні методи оцінки фінансового стану національних економік, але варто зауважити, що ці підходи в основному мають методичний характер.

Міжнародним валютним фондом розроблено багато баз даних, на основі аналізу яких можливе визначення фінансової нестабільності, серед яких: статистика зовнішнього боргу; спеціальний стандарт поширення даних (SDDS); індикатори фінансової стійкості (FSI) [10]. SDDS містить показники оцінки розвитку фінансового, зовнішнього, реального, бюджетного та податкового секторів економіки та демографічної структури населення країни [10].

FSI містить набір наступних показників [10]:

- показники оцінки діяльності депозитних корпорацій, якості та структури активів та зобов'язань, ліквідності, рентабельності, кредитних та ринкових ризиків;
- рівень розвитку інших фінансових корпорацій (страхових компаній, пенсійних, інвестиційних фондів, дилерів цінних паперів та інших фінансових посередників) як співвідношення їх активів до сукупних активів фінансової системи і до ВВП;
- індикатори стабільності нефінансових корпорацій (корпоративних клієнтів банківських установ);
- індикатори стабільності домогосподарств як приватних клієнтів фінансових установ; показники ринкової ліквідності.

Також використовуються й інші методи оцінки фінансової нестабільності, такі як індикатори фінансової нестабільності за Ейхенгріном і Роузом [19] та індикатори фінансової нестабільності за методикою Інституту економіки перехідного періоду [6]. Однак ці методики стосуються розрахунку показників для національних економік і не дають відповіді на питання, у яких країнах найвища ймовірність виникнення фінансової кризи у майбутньому.

Світові фінансові кризи розвиваються внаслідок розвитку боргових, банківських, валютних, фондових криз та інших, які спочатку виникають на національному рівні, а потім поширюються і набувають ознак світових.

На основі аналізу наукових джерел [2-4, 7, 11, 14] узагальнено основні макроекономічні показники, які сигналізують про настання цих типів криз за спільними та індивідуальними ознаками (табл. 2).

Створення якісної система контролю виникнення світових фінансових криз дозволить уникнути негативних економічних наслідків за рахунок своєчасного виявлення перших їх передвісників.

Серед основних вимог, що висуваються до такої системи контролю, можна виділити досягнення наступних характеристик: ефективності контролю, що визначається зменшенням витрат на контроль; визначення збоїв або відхилень в системі контролю та їх ліквідація; визначення обмежень заходів контролю, що визначаються нормативно-правовою базою та ринковим середовищем.

Основний принцип діяльності системи контролю виникнення світових фінансових криз базується на формуванні точок контролю у процесах управління [18], у яких накопичуються інформаційні данні, стосовно ефективності фінансових процесів та визначення відповідності основних макроекономічних індикаторів оптимальним значенням на всіх етапах контролю. При цьому точки контролю відслідковують зміни у реалізації фінансових процесів та фіксують відхилення для розробки та впровадження.

Першим етапом реалізації системи контролю є формування макроекономічних індикаторів ефективності. Після проходження елементу розгалуження здійснюється декомпозиція точки контролю на декілька точок, які рухаються паралельно.

Відтак, запропонована модель може практично застосовуватися і для раннього попередження світових фінансових криз, якщо у якості оцінюваних індикаторів будуть використані макроекономічні показники тих країн, які відіграють системно важливу роль у світовій економіці.

Таблиця 2

Основні макроекономічні показники фінансових криз

Тип кризи	Основні макроекономічні показники	
	Індивідуальні	Спільні
Боргові кризи	Частка урядових соціальних витрат у % до ВВП	Сальдо платіжного балансу
Банківські кризи	Валютизація активів банківської системи Індекс споживчих цін (зростання) Збільшення або високий рівень впливу капіталу з національної економіки Високі або зростаючі реальні процентні ставки Висока питома вага короткотермінових зобов'язань Високий рівень ризиків у банківській системі (недостатність наявного капіталу, слабе покриття зобов'язань ліквідними активами, висока частка прострочених позик у кредитному портфелі банків) Відношення виданих кредитів до ВВП	Валютний курс (значні коливання) Індекс інфляції (зростання темпів) Динаміка реального ВВП (зниження темпів)
Валютні кризи	Рівень зовнішнього боргу Наявність додаткових джерел фінансування зобов'язань Рівень кредитування економіки	Зовнішній борг по відношенню до ВВП (зростання) Рівень дефіциту бюджету (зростання) Міжнародні резерви країни (падіння)
Фондові кризи	Інверсія прибутковості операцій. Кореляція цін на активи фондового ринку Аномальні коливання фондових індексів	

Джерело: складено на основі [2-4, 7, 11, 14]

Враховуючи вищезазначене, практичну апробацію економіко-математичної моделі контролю виникнення світових фінансових криз за макроекономічними індикаторами проведено на прикладі розвинутих країн та країн, що розвиваються, з різних регіонів, які забезпечують найбільшу частку світового ВВП (табл. 3).

Роль України у світовому господарстві не є системоутворюючою, і відповідно, показники її економічної динаміки не можуть слугувати індикаторами світових фінансових криз. Проте Україну включено до переліку досліджуваних країн, враховуючи нагальну необхідність впровадження механізмів раннього попередження фінансових потрясінь на національному рівні.

На прикладі відібраних країн нами розраховано значення функцій моделі контролю виникнення світових фінансових криз за макроекономічними індикаторами (табл. 4, 5). У таблиці 4 наведено сальдо платіжного балансу визначених країн за період 2019-2020 рр. Сальдо платіжного

балансу за період 2019-2020 рр. для країн, що аналізуються, не досягає оптимального значення. США має найвище відхилення від оптимального значення. Найменше відхилення має Японія та Україна у 2020 р.

В таблиці 5 наведено відношення зовнішнього боргу до ВВП країни за період 2019-2020 рр. На основі аналізу даних таблиці 5 можна зробити висновок, що оптимальне значення показника відношення зовнішнього боргу до ВВП країни досягається тільки у Китаї. За іншими країнами значення оптимальності не досягається.

В таблиці 6 наведено точкові значення показника волатильності обмінного курсу країн, що досліджуються. На основі аналізу даних таблиці 6 можна дійти висновку, що за всіма країнами обмінні курси мають достатньо стабільні значення. Отже, значення індикаторів волатильності обмінного курсу за всіма країнами можна визначити оптимальними.

Таблиця 3

Динаміка ВВП окремих країн за період 2016-2020 рр., млрд. дол.

Країна	Період часу	ВВП	Темпи росту	Темпи приросту
Розвинуті країни				
США	2016	18745	-	-
	2017	19543	1,04	0,04
	2018	20612	1,05	0,05
	2019	21433	1,04	0,04
	2020	20894	0,97	-0,03
Японія	2016	5004	-	-
	2017	4931	0,99	-0,01
	2018	5037	1,02	0,02
	2019	5149	1,02	0,02
	2020	5058	0,98	-0,02
Країни, що розвиваються				
Китай	2016	11233	-	-
	2017	12310	1,09	0,09
	2018	13894	1,13	0,13
	2019	14280	1,03	0,03
	2020	14723	1,03	0,03
Індія	2016	2295	-	-
	2017	2651	1,16	0,16
	2018	2701	1,02	0,02
	2019	2871	1,06	0,06
	2020	2660	0,93	-0,07
Україна	2016	93,3	-	-
	2017	112,1	1,20	0,20
	2018	130,9	1,17	0,17
	2019	153,9	1,18	0,18
	2020	155,5	1,01	0,01

Джерело: складено на основі [16]

Таблиця 4

Сальдо платіжного балансу окремих країн у 2019-2020 рр., млрд. дол.

Країна	Період часу	Експорт	Імпорт	Сальдо
Розвинуті країни				
США	2019	2519	3115	-596
	2020	2123	2775	-652
Японія	2019	894	896	-2
	2020	785	786	-1
Країни, що розвиваються				
Китай	2019	2641	2476	165
	2020	2726	2343	383
Індія	2019	533	606	-73
	2020	497	511	-14
Україна	2019	63	76	-13
	2020	61	62	-1

Джерело: складено на основі [16]

Таблиця 5
Відношення зовнішнього боргу до ВВП
країни у 2019-2020 рр., %

Період часу	Розвинуті країни		Країни, що розвиваються		
	США	Японія	Китай	Індія	Україна
2019р.	95,2	82,4	14,5	19,9	79,1
2020р.	102	91,9	16,3	20,6	80,8

Джерело: складено на основі [16]

Для виконання умови покриття міжнародних резервів імпорту терміном на три місяці в системі контролю виникнення світових фінансових криз визначено, що динаміка міжнародних резервів, у кожний період часу має бути вищим значення

функції, що описує динаміку імпорту, та темпи приросту міжнародних резервів повинні перевищувати темпи приросту імпорту. Для перевірки виконання цієї умови розраховано функції, які описують динаміку розвитку показників «Міжнародні резерви» та «Імпорт», достовірність функцій перевірено на основі коефіцієнту детермінації (R²). Для всіх функцій коефіцієнт детермінації перевищує 0,5, тому обрані функції є достатньо достовірними.

На основі побудованих функцій розраховано другі похідні, значення яких наведені у таблиці 7.

Таблиця 6

Точкові значення волатильності обмінного курсу країн

Країна	2.02.19 р.	16.04.19 р.	02.05.19 р.	01.06.19 р.	28.09.19 р.	28.01.20 р.
США	6,4	6,4	6,4	6,4	6,4	4,2
Японія	6,9	6,9	6,9	6,9	6,9	5,2
Китай	5,4	5,4	10,2	5,4	5,4	4
Індія	7,4	7,4	7,4	7,4	7,4	5,1
Україна	-	-	-	-	-	1,1

Джерело: складено на основі [15]

Таблиця 7

Значення других похідних функцій «Міжнародні резерви» та «Імпорт»

Країна	Міжнародні резерви	Імпорт	Знак порівняння
США	17,39	126,42	<
Японія	18,86	92,27	<
Китай	185,75	211,50	<
Індія	-5,83	56,50	<
Україна	-1,16	9,05	<

Із аналізу даних таблиці 7. бачимо, що всі другі похідні функцій показника «Міжнародних резервів» менше за другі похідні функцій показника «Імпорт». Отже, умова при якій динаміка міжнародних резервів, у кожний період часу має бути вищим значення функції, що описує динаміку імпорту, та темпи приросту міжнародних резервів повинні перевищувати темпи приросту імпорту не виконується. Це означає, що індикатор співвідношення темпів зростання міжнародних резервів країни та імпорту має не оптимальні значення по кожній країні.

В таблиці 8 наведено матрицю відповідності оптимальних значень основних макроекономічних індикаторів фінансових криз у розрізі досліджуваних країн («+» - індикатор має оптимальне значення, «-» - індикатор має не оптимальне значення).

Так, США, Японія, Індія та Україна мають оптимальне значення тільки одного індикатору – волатильність обмінного курсу. Китай має оптимальне значення двох індикаторів – волатильність обмінного курсу та відношення зовнішнього боргу до ВВП країни.

Отже, на основі значень основних макроекономічних індикаторів фінансових криз та їх аналізу на виконання умов оптимального значення (табл. 8) можна зробити висновок, що існує висока ймовірність зародження фінансової кризи, яка може перейти до масштабів світової у таких країнах, як США та Індія.

В Україні також існує висока ймовірність виникнення фінансової кризи, але суттєвого впливу на світову економіку вона не має.

Таблиця 8

Матриця відповідності оптимальних значень основних макроекономічних індикаторів фінансових криз

Індикатор	Країна				
	США	Японія	Китай	Індія	Україна
Сальдо платіжного балансу	-	-	-	-	-
Відношення зовнішнього боргу до ВВП країни	-	-	+	-	-
Волатильність обмінного курсу	+	+	+	+	+
Співвідношення темпів зростання міжнародних резервів країни та імпорту	-	+	+	-	-

Таким чином, для попередження виникнення фінансової кризи необхідним є збільшення міжнародних резервів до рівня, який є вищим за імпорт та достатній для його покриття; нарощування ВВП країн або зниження їх зовнішнього боргу; врегулювання нерівноваги платіжного балансу, що наразі є спільною проблемою для більшості країн.

6. ВИСНОВКИ З ДАНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ І ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК У ДАНОМУ НАПРЯМКУ

Представники різних наукових шкіл дають різні пояснення, визначення та обґрунтування сутності та причин розвитку світових фінансових криз. У всіх випадках світові фінансові кризи охоплюють фінансові ринки, грошовий обіг та кредит, міжнародні фінанси, проявляються через стрімке зростання процентів, боргів, скорочення кредитів, масштабне падіння курсу цінних паперів, масові збитки на ринку деривативів, неконтрольоване зниження курсів валют тощо. Запропоновано класифікацію світових фінансових криз, яка враховує зв'язки причин та наслідків криз за такими ознаками: охоплення грошово-фінансової системи, рівень міжнародних економічних відносин та збурюючі фактори.

На основі ретроспективного дослідження історії розвитку світових фінансових криз та

аналізу наукових джерел виділено основні макроекономічні індикатори, які можуть сигналізувати про розвиток фінансової кризи: сальдо платіжного балансу, відношення зовнішнього боргу до ВВП країни, волатильність обмінного курсу, співвідношення темпів зростання міжнародних резервів країни та імпорту.

Запропоновано економіко-математичну модель контролю виникнення світових фінансових криз на основі реалізації точок контролю макроекономічних індикаторів фінансових криз, яка може стати основою формування систем раннього попередження світових фінансових криз. Модель дозволяє здійснювати моніторинг та розрахунок основних оціночних індикаторів і формувати інформаційний базис для розробки управлінських рішень з метою уникнення настання фінансових криз або зниження негативних наслідків за рахунок їх раннього виявлення. Практична апробація запропонованої моделі на прикладі розвинутих країн та країн, що розвиваються, які відіграють системно важливу роль у світовій економіці, а також на прикладі України, дозволила побудувати матрицю відповідності оптимальних значень основних макроекономічних індикаторів фінансових криз і визначити найбільш ймовірні джерела розвитку фінансової кризи.

Література

1. Барановський О. І. Сутність і різновиди фінансових криз. *Фінанси України*. 2009. № 5. С. 3-20.
2. Береславська О. І. Сучасні банківські кризи: причини та ймовірність повторення. *Науковий вісник національного університету ДПС України*. 2013. №3(62). С.78-83.
3. Богдан Т. Глобальні ризики боргового «нависання» у розвинутих країнах і засоби їх мінімізації. *Вісник НБУ*. 2014. №6. С.39-46.
4. Вовк В. Я., Дмитрик Ю. В. Діагностування кризи з боку центральних банків: зарубіжний та вітчизняний досвід. *Вісник НБУ*. 2013. №3. С.20-25.

5. Грищенко В. Світова фінансова криза: діагностика та нові підходи до виживання на фінансовому ринку. *Вісник НБУ*. 2011. №2. С.20-26.
6. Дербенцев В. Д., Сердюк О. А., Соловйов В. М. *Синергетичні та еконофізичні методи дослідження динамічних та структурних характеристик економічних систем* : монографія. Черкаси : БрамаУкраїна, 2010. 287 с.
7. Кончин В. І., Максименко М. В. Причини та прояви боргової кризи в ЄС і суперницькі підходи антикризової політики. *Вісник Київського інституту бізнесу та технологій*. 2012. №2(18). С.19-30.
8. Лазня А. Фінансова криза: причини виникнення та вплив на світову економіку. *Світ фінансів*. 2012. № 2. С. 54–62.
9. Лютий І., Юрчук О. Фінансово-економічна криза 2008–2010 рр.: деякі чинники та уроки. *Вісник НБУ*. 2011. №1. С. 10-16.
10. Маринич Т. О. Компаративний аналіз індикаторів фінансової стабільності України. URL: http://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream/123456789/3582/1/5_2.pdf.
11. Метеленко Н. Г. , Хацер М. В. Криза національної банківської системи: причини, тенденції та шляхи подолання. *Держава та регіони*. 2016. №4-5. С.69-73.
12. Мельник А. О. Теоретичні підходи висвітлення фінансових криз. *Наука й економіка* 2009. №4 (16). С.106-110.
13. Педь І. В., Лисенков Ю. М., Яшук С. П. Світові фінансово-банківські кризи: особливості та причини виникнення. *Ефективна економіка*. URL: <http://economy.nauka.com.ua/index.php?operation=1&iid=1248>
14. Пластун О. Л., Макаренко І. О. Роль індикаторів фондового ринку у прогнозуванні економічних криз. *Економічний журнал Одеського політехнічного університету*. 2018. № 3 (5). С. 70- 77.
15. Статистичні дані агентства Bloomberg. URL: <https://www.bloomberg.com/graphics/global-risk-briefing/>
16. Статистичні дані сервісу Knoema. URL: <https://knoema.com>
17. Тивончук І. О., Стецюк П. І., Тивончук О. І. Фінансові кризи: аналіз причин та механізмів їх прояву URL: http://www.nbuv.gov.ua/portal/natural/Vnulp/Ekonomika/2011_698/16.pdf.
18. Bulatova O., Shabelnyk T., Chentukov Y., Marena T. Modeling of the control system of business processes of management of region as an economic entity. Proceedings of the 2019 7th International Conference on Modeling, Development and Strategic Management of Economic System (MDSMES 2019). URL: <https://www.atlantis-press.com/proceedings/mdsmes-19/125919216>.
19. Eichengreen B. Rose A. Staying afloat when the wind shifts: External factors and emerging-market banking crises. NBER Working paper. 1998. № 6370. P. 18.

References

1. Baranovsky O. I. (2009) Sutnist i riznovydy finansovykh kryz [The essence and types of financial crises]. *Finance of Ukraine*, 2009, no. 5, pp. 3-20.
2. Bereslavskaya O. I (2013) Suchasni bankivski kryzy: prychny ta ymovirnist povtorennia [Modern banking crises: causes and probability of recurrence]. *Scientific Bulletin of the National University of the State Tax Service of Ukraine*. №3 (62). P.78-83.
3. Bogdan T.(2014)lobalni ryzyky borhovoho «navysannia» u rozvynutykh krainakh i zasoby yikh minimizatsii [Global risks of debt "overhang" in developed countries and means of minimizing them]. *Bulletin of the NBU*, no. 6, pp. 39-46.
4. Vovk V.Ya. Dmytryk Yu. V. (2013) Diahnostuvannia kryzy z boku tsentralnykh bankiv: zarubizhnyi ta vitchyzniani dosvid [Diagnosis of the crisis by central banks: foreign and domestic experience] *Bulletin of the NBU*, no. 3, pp. 20-25.
5. Gritsenko V. (2011) Svitova finansova kryza: diahnostryka ta novi pidkhody do vyzhyvannia na finansovomu rynku [World financial crisis: diagnostics and new approaches to survival in the financial market]. *Bulletin of the NBU*, no. 2, pp. 20-26.
6. Derbentsev V. D., Serdiuk O. A., Soloviov V. M. (2010) Synerhetychni ta ekonofizychni metody doslidzhennia dynamichnykh ta strukturnykh kharakterystyk ekonomichnykh system : monohrafiia [Synergetic and econophysical methods of research of dynamic and structural characteristics of economic systems: monograph]. Cherkasy: BrahmaUkraine.
7. Konchyn V. I., Maksymenko M. V. (2012) *Prychny ta proiavy borhovoï kryzy v YeS i supernytski pidkhody antykryzovoi polityky* [Causes and manifestations of the debt crisis in the EU and rival approaches to anti-crisis policy]. Kyiv Institute of Business and Technology, no. 2 (18), pp.19-30.
8. Laznya A. (2012) Finansova kryza: prychny vynyknnennia ta vplyv na svitovu ekonomiku [Financial crisis: causes and impact on the world economy]. *World of Finance*, no. 2, pp. 54–62.
9. Liutyi I., Yurchuk O. (2011) Finansovo-ekonomichna kryza 2008–2010 rr.: deiaki chynnyky ta uroky. [Financial and economic crisis of 2008-2010: some factors and lessons]. *Bulletin of the NBU*, no. 1, pp. 10-16.
10. Marinich T. O. (2010) Komparatyvnyi analiz indykatoriv finansovoi stabilnosti Ukrainy [Comparative analysis of indicators of financial stability of Ukraine], available at URL: http://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream/123456789/3582/1/5_2.pdf.

11. Metelenko N. H. , Khatser M. V. (2016) Kryza natsionalnoi bankivskoi systemy: prychny, tendentsii ta shliakhy podolannia [The crisis of the national banking system: causes, trends and ways to overcome]. *State and Regions*, no. 4-5, pp. 69-73.
12. Melnik A. O. (2009) eoretychni pidkhody vysvitlennia finansovykh kryz [Theoretical approaches to the coverage of financial crises]. *Science and Economics*, no. 4 (16), pp. 106-110.
13. Ped I. V., Lysenkov Yu. M., Yashchuk S. P. (2012) Svitovi finansovo-bankivski kryzy: osoblyvosti ta prychny vynykennia [World financial and banking crises: features and causes] *Effective Economy*, available at: <http://economy.nayka.com.ua/index.php?operation=1&iid=1248>
14. Plastun O. L., Makarenko I. O. (2018) Rol indyktoriv fondovoho rynku u prohozhuvanni ekonomichnykh kryz [The role of stock market indicators in forecasting economic crises]. *Economic Journal of Odessa Polytechnic University*, no. 3 (5), pp. 70-77.
15. Statistics of Bloomberg (2022), available at: <https://www.bloomberg.com/graphics/global-risk-briefing/>
16. Statistics of the Knoema service (2022), available at: <https://knoema.com>
17. Tyvonchuk I. O., Stetsiuk P. I., Tyvonchuk O. I. (2011) Finansovi kryzy: analiz prychny ta mekhanizmiv yikh proiavu [Financial crises: analysis of the causes and mechanisms of their manifestation], available at: http://www.nbuv.gov.ua/portal/natural/Vnulp/Ekonomika/2011_698/16.pdf.
18. Bulatova O., Shabelnyk T., Chentukov Y., Marena T. (2019) Modeling of the control system of business processes of management of region as an economic entity. Proceedings of the 2019 7th International Conference on Modeling, Development and Strategic Management of Economic System (MDSMES 2019). URL: <https://www.atlantispress.com/proceedings/mdsmes-19/125919216>.
19. Eichengreen B. Rose A. (1998) Staying afloat when the wind shifts: External factors and emerging-market banking crises. NBER Working paper. No 6370. P. 18.

Abstract

KOZYUK Victor, BARANCHUK Vitaliy *The essence of global financial crises and opportunities to prevent them*

The historical development of the world economy has been affected by such phenomena as the global financial crisis. They have evolved and transformed along with the development of the world economy, integration and globalization. The constant dynamic development of international economic relations leads to an increase in the speed of spread and increase the difficulty of overcoming the effects of financial crises. They cross the borders of national economies and become global, occur more often and have more and more devastating consequences. Further financial globalization contributes to the spread of periods of global financial instability, which necessitates their constant monitoring, systematic study and analysis. Timely detection of pre-crisis factors and the formation of effective preventive tools will reduce the negative effects of global financial crises. The identification of global financial crises also takes into account perturbing factors and their consequences. Among the disturbing factors are the main: monetary, political, economic and technological. The perturbing factors of the global financial crises are related to various areas of international relations and must reach a certain level. Monetary and financial factors of the disturbance include instability of the banking system, growing share of doubtful loans, hyperinflation, overvaluation, rising government deficit and debt, large balance of payments deficit, dollarization of the economy, increasing the number of derivatives in stock markets. The main consequences of this group of factors are: declining exports, falling real estate and stock prices, a sharp drop in lending, falling GDP, speculative boom. Examples of political factors are globalization and political processes, corruption processes, political errors in government policy, changes in regulations, and so on. Economic factors include: rapid growth in demand for real estate and irrational business expectations, which causes cross-sectoral capital inflows and the expansion of high-risk banking operations. Technological factors are innovative technologies, products and innovative management methods. As a result of this group of factors, profitability in certain industries increases, which, in turn, leads to intersectoral capital inflows, then there is a speculative boom and new risks. The boom is being replaced by panic and the turmoil of the global financial market. With a speculative boom, speculative financing spreads (liabilities are greater than the inflow of funds), households and businesses increase loans and cannot repay them. Products and assets of firms begin to sell out quickly, there is a market recovery. Due to the large supply of assets, their prices are falling.

Keywords: *financial crisis, integration, globalization, monitoring.*

Стаття надійшла до редакції 25.01.2022 р.

Бібліографічний опис статті:

Козюк В. В., Баранчук В. В. Сутність світових фінансових криз та можливості їх попередження. *Innovation and Sustainability*. 2022. № 1. С. 44-52.

Kozyuk V., Baranchuk V. (2022) The essence of global financial crises and opportunities to prevent them. *Innovation and Sustainability*, № 1, pp. 44-52.